

Гальків Л. І.,

д.е.н., проф. кафедри фінансів, кредиту та страхування, Львівська комерційна академія, м. Львів

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. У статті визначені дискусійні моменти сутності аналізу фінансового стану та запропоновано авторське його тлумачення. Окреслені та узагальнені основні проблемні питання теорії і чинної методики аналізу фінансового стану підприємств та запропоновані напрями їх вирішення. Акцентовано увагу на необхідності удосконалення чинної методики аналізу фінансового стану підприємств шляхом поєднання кращих традицій вітчизняної аналітичної науки та зарубіжного досвіду, що дозволить підвищити якість аналітичного забезпечення прийняття рішень в процесі управління господарюючими суб'єктами як у коротко-, так і довгостроковій перспективі.

Ключові слова: аналіз, фінансовий стан, проблемні питання, методика, показники.

Halkiv L. I.,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Finances, Credit and Insurance, Lviv Academy of Commerce, Lviv

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ISSUES OF FINANCIAL STATE ANALYSIS OF AN ENTERPRISE

Abstract. In the article the discussion points of the essence of financial state analysis are determined and its author's interpretation is proposed. The main problems of the theory and current techniques of enterprises financial state analysis are outlined and summarized and the ways of their solution are proposed. The attention is emphasized on the need to improve current methods of enterprises financial state analysis by combining the best traditions of domestic analytical science and international experience that will improve the quality of analytical providing of decision-making in the management of business entities both in the short and long term.

Keywords: analysis, financial condition, problems, methods, indicators.

Постановка проблеми. Світові кризові явища та нестабільність національної економіки актуалізують проблему якісного аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень. Важливим інструментом задоволення інформаційних потреб як внутрішніх користувачів – для прийняття управлінських рішень, пов'язаних із підвищенням ефективності господарювання, так і зовнішніх – для вибору інвестиційно привабливих суб'єктів є аналіз фінансового стану підприємства. Однак, дослідження теоретичних основ у загальному і понятійного апарату, зокрема, та чинної методики аналізу фінансового стану дозволяє констатувати про їх неадаптованість до сучасних умов господарювання вітчизняних підприємств та недостатність для забезпечення управління релевантною інформацією для прийняття рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу фінансового стану у своїх працях висвітлювали такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: Г. Крамаренко [5], Б. Грабовецький [3], Є. Мних, М. Чумаченко [1], Н. Строченко, М. Болюх [1], В. Бурчевський [1], Т. Герасименко [2], Ю. Цал-Цалко, Н. Остап'юк [7], Є. Носова [6], А. Шеремет, Г. Савицька [8], Р. Сейфулін, Е. Хелфер, С. Брігхем та ін.

Однак, на сьогодні окремі питання теоретичного та методологічного характеру залишаються невирішеними.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сутності аналізу фінансового стану та окреслення його проблемних методологічних питань і визначення напрямів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування вітчизняних підприємств в умовах економічних трансформацій, які супроводжуються кризовими явищами, актуалізує проблему оцінки фінансового стану з точки зору її об'єктивності та відповідності реаліям господарювання. Фінансовий стан – складна економічна категорія, яку неоднозначно тлумачать як вітчизняні, так і зарубіжні науковці.

У вузькому сенсі трактують фінансовий аналіз М. Чумаченко, М. Болюх, В. Бурчевський, вважаючи, що це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами [1]. Б. Грабовецький ототожнює фінансовий стан із наявністю, розміщенням і використанням фінансових ресурсів [3].

У широкому розумінні розглядають дану економічну категорію Г. Савицька та Є. Носова. Зокрема, Г. Савицька вважає, що “фінансовий стан підприємства

для своєчасного проведення розрахунків за зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності у майбутньому” [6].

Рис. 1. Теоретико - методичні проблемні питання аналізу фінансового стану підприємств та напрями їх вирішення

емства – це складна економічна категорія, що відображає на певний момент стан капіталу в процесі його кругообороту і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку” [8]. Підтримує її думку і Є. Носова, зазначаючи, що “фінансовий стан – це складна економічна категорія, яка характеризує діяльність підприємства у певному періоді та у динаміці, відображає ступінь забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, раціональність їх розміщення, забезпеченість власними оборотними коштами

На наш погляд, фінансовий стан є результатом взаємодії усіх елементів фінансових відносин, що виникають у підприємства в процесі його господарської діяльності під впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. Відповідно, з одного боку, він є результатом діяльності підприємства, тобто його досягненням, а з іншого – визначає передумови розвитку господарюючого суб'єкта. З огляду на це, сучасне розуміння сутності фінансового стану, на противагу найбільш поширеному його трактуванню

як забезпеченості фінансовими ресурсами та комбінації значень фінансових показників на певну дату, повинне полягати у визначенні його, насамперед, як динамічної категорії, що формується під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів.

Отже, фінансовий стан підприємства – це комплексне динамічне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин, вираженим через систему фінансових показників, які відбивають стан і ефективність використання основних та оборотних активів, власних і позикових коштів, фінансову стійкість, кредито- і платоспроможність, ділову активність, рентабельність та інвестиційну привабливість з урахуванням впливу факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

З огляду на зазначене, вважаємо, що удосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства повинно бути спрямованим на повноцінне і різностороннє забезпечення потреб користувачів реальною інформацією. Відповідно, процес удосконалення методики аналізу фінансового стану знаходиться в одній площині з вирішенням низки питань теоретичного і методичного характеру (рис. 1).

Проблемним теоретичним питанням аналізу фінансового стану є неоднозначне використання назв окремих фінансових коефіцієнтів, що вносить плутанину у практику аналітичної роботи. До прикладу, коефіцієнт абсолютної ліквідності називають коефіцієнтом абсолютної платоспроможності або ж миттєвої ліквідності. Вирішенню даного питання сприяла б розробка єдиного документа – Методичних рекомендацій з проведення аналізу фінансового стану підприємств, які б узагальнили основні положення тих основних документів (Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, Методики проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій, Методичних рекомендацій по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій та ін.), які були затверджені окремими відомствами і міністерствами впродовж 1997 - 2006 років та у подальшому доповнені.

Одним із суттєвих спірних методичних питань є зацикленість науковців і практиків на використанні фінансових коефіцієнтів. На сьогодні фахівцями з фінансового аналізу пропонується більше 200 показників, які можна розрахувати за даними звітності. Така величезна кількість коефіцієнтів суттєво ускладнює формулювання об'єктивних висновків про фінансовий стан підприємства. Н. Остап'юк були досліджені найбільш поширені методики та моделі, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства [7]. Автор прийшла до висновку, що понад 80 % науковців надають перевагу горизонтальному, вертикальному та коефіцієнтному аналізу. Натомість, до прикладу, економіко-математичні методи не знаходять широкого використання.

Не менш важливим невирішеним проблемним питанням залишається використання у вітчизняній практиці аналізу фінансового стану нормативних значень окремих коефіцієнтів, запозичених із зарубіжного досвіду. Ми приєднуємось до думки

Т. Герасименко та М. Пономаренко, що використовувати нормативні значення коефіцієнтів “не враховують а ні особливостей розвитку національної економіки, а ні галузевих особливостей діяльності, а ні фактичного стану активів, власного капіталу і зобов'язань господарюючих суб'єктів” [1, с. 20]. З цього приводу автори вважають, що “у сучасних умовах господарювання доцільним буде розрахунок рекомендованих значень коефіцієнтів для окремо взятих видів економічної діяльності на основі статистичних спостережень” [1, с. 20].

Потребують перегляду і алгоритми розрахунку окремих показників та коефіцієнтів. До прикладу при розрахунку коефіцієнта абсолютної ліквідності доцільно, на наш погляд, найбільш високоліквідні оборотні активи співставляти не із загальною величиною поточних зобов'язань, а тільки з тією їх частиною, яка вимагає негайного погашення.

Удосконаленню методики аналізу фінансового стану сприятиме і удосконалення наявної інформаційної бази, насамперед, фінансової звітності, а також доповнення її нефінансовими показниками. Це дозволить переорієнтувати спрямованість методики аналізу фінансового стану з ретроспективної на перспективну, і, водночас, сприятиме формуванню інформаційного підґрунтя для розробки фінансової стратегії підприємства.

Погоджуючись з думкою О. В. Кожевіної з приводу того, що “покращення фінансового стану підприємства нерозривно пов'язане з дослідженням стратегічних напрямів і цілей його розвитку” [10, с. 104], вважаємо, що сучасна методика аналізу фінансового стану повинна поєднувати напрацювання аналітичної вітчизняної школи та нові методи і підходи фінансового і стратегічного менеджменту. Відповідно основні елементи сучасної методики аналізу фінансового стану підприємства подано на рис. 2.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Отже, фінансовий стан, як складна динамічна категорія, викликає неабиякий інтерес науковців і практиків у силу своєї значущості не тільки у контексті індикатора стабільності функціонування, але й можливих перспектив подальшого розвитку та зростання вартості бізнесу. З огляду на це, запропоновані напрями вирішення окреслених теоретичних, пов'язаних із уточненням категоріально-понятійного апарату, та методичних проблем, обумовлених зацикленістю на розрахунок фінансових коефіцієнтів, невідповідністю нормативних значень фінансових коефіцієнтів і недосконалістю методик розрахунку окремих показників сучасним реаліям господарювання та ін. сприятимуть, на наш погляд, покращенню аналітичного забезпечення прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень.

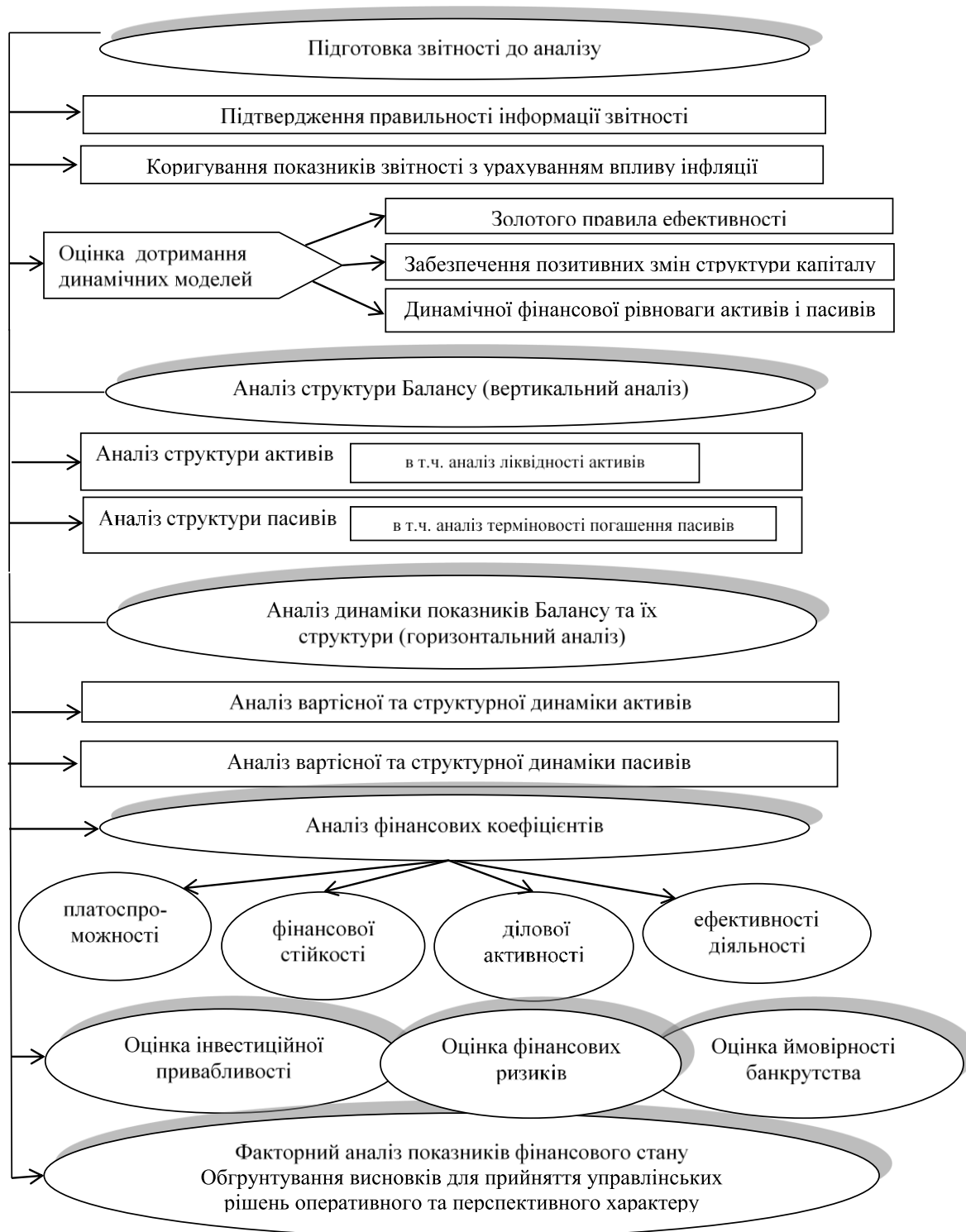

Рис. 2. Структура методики комплексного аналізу фінансового стану підприємства (сформовано автором)

ЛІТЕРАТУРА

1. Болух М. А. Економічний аналіз : навч. посібник / М. А. Болух, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін.; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – [вид. 2-ге, перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.

2. Герасименко Т. О. Теоретико-методичні проблеми аналізу показників балансу / Т. О. Герасименко, М. В. Пономаренко // Інтеграційні фінансово-економічні напрями розвитку України : збірник матеріалів II наук.-практ. Інтернет-конференції 27 лют. 2013 р. – Львів, 2013. – 244 с.

3. Грабовецький Б. Є. Економічний аналіз : навч. посібник / Б. Є. Грабовецький К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.

4. Кожевина О. В. Управление развитием организации : теория, методология, практика : монография / О. В. Кожевина. – Барнаул : Алтайский государственный ун-т, 2008. – 236 с.

5. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.

6. Носова Є. Система показників оцінки фінансового стану підприємств / Є. Носова [Електронний ресурс]. – [Режим доступу : http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/nosova-y-system-of-evaluation-of-financial-condition-of-enterprise_18825.pdf]. – Назва з екрана.

7. Остап'юк Н. А. Методика оцінки фінансового стану підприємства в умовах інфляції / Н. А. Остап'юк // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1(55). – С. 127 – 129.

8. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посібник] / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2004. – 654 с.

REFERENCES

1. Boliukh M. A. Ekonomichnyj analiz : navch. posibnyk / M. A. Boliukh, V. Z. Burchevs'kyj, M. I. Horbatok ta in.; Za red. akad. NANU, prof. M. H. Chumachenka. – [vyd. 2-he, pererob. i dop.]. – K. : KNEU, 2003. – 556 s.

2. Gerasymenko T. O. Teoretyko-metodychni problemy analizu pokaznykiv balansu / T. O. Gerasymenko,

M. V. Ponomarenko // Intehratsijni finansovo-ekonomichni napriamy rozvytku Ukrainy : zbirnyk materialiv II nauk.-prakt. Internet-konferentsii 27 liut. 2013 r. – L'viv, 2013. – 244 s.

3. Hrabovets'kyj B. Ye. Ekonomichnyj analiz : navch. posibnyk / B. Ye. Hrabovets'kyj K. : Tsentruchoivoi literatury, 2009. – 256 s.

4. Kozhevyna O. V. Upravlenye razvytyem orhanyzatsyy : teoriya, metodolohiya, praktyka : monohrafyia / O. V. Kozhevyna. – Barnaul : Altajskij hosudarstvennyj un-t, 2008. – 236 ts.

5. Kramarenko H. O. Finansovyj analiz : pidruchnyk / H. O. Kramarenko, O. Ye. Chorna. – K. : Tsentruchoivoi literatury, 2008. – 392 s.

6. Nosova Ye. Systema pokaznykiv otsinky finansovoho stanu pidprijemstv / Ye. Nosova [Elektronnyj resurs]. – [Rezhym dostupu : http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/artitsles/nosova-y-system-of-evaluation-of-finantsial-tsondition-of-enterprise_18825.pdf]. – Nazva z ekrana.

7. Ostap'iuik N. A. Metodyka otsinky finansovoho stanu pidprijemstva v umovakh inflitsii / N. A. Ostap'iuik // Visnyk ZhDTU. – 2011. – № 1(55). – S. 127-129.

8. Savyts'ka H. V. Ekonomichnyj analiz diial'nosti pidprijemstva : [navch. posibnyk] / H. V. Savyts'ka. – K. : Znannia, 2004. – 654 s.